

MOKŘADY *Boletic*

Vojenský újezd Boletice je právem zařazen mezi evropsky významné lokality soustavy Natura 2000. Předmětem ochrany stanovišť jsou zde vedle zachovalých lesů právě mokřadní biotopy. Na ně je vázáno mnoho rostlin a živočichů, mezi nimi i řada takových, které chrání naše nebo evropské zákonné normy.

V členitém a různorodém území vojenského újezdu jsou mokřady velmi pestré – najdeme zde četná prameniště a potoční nivy. Jejich vegetace má v závislosti na úživnosti geologického podloží charakter slatinných či rašelinných luk, na ně navazují rozmanité mokřadní louky. Odlišným typem jsou údolní vrchoviště, která vznikají na větších ložiscích rašelinného substrátu, konečně třetím typem jsou mokřady vzniklé kolem rybníků.

Rašelinné a slatinné mokřady jsou velmi cennými výzkumnými objekty, protože právě díky nim můžeme rekonstruovat změny vegetace po odeznění doby ledové. Právě v organickém materiálu, na němž se vyvíjejí, se dobře uchovávají pylová zrna. Analýza pylových zrn však umožňuje interpretovat i změny klimatické.

Mokřady zčásti představují přirozené bezlesí, většina dnešních lokalit však vznikla teprve na základě činnosti člověka, po vykácení lesa. Lidským působením vznikly rybníky; rybník Olšina byl postaven již ve 14. století a svého času patřil k největším vodním plochám v Čechách – jeho rozloha je 112 ha. Kromě něj se zde nachází dalších 56 vodních nádrží.

Druhá skladba mokřadů zčásti odráží prostředí řídkých rašelinných lesů, ale byla průběžně obohacena i o řadu dalších, zejména lučních druhů. Od středověku byly rašelinné louky většinou využity jako stelivové louky. V běžné krajině byly po kolektivizaci narušeny velkoplošným odvodněním, zatímco ve vojenském újezdu, kde bylo zemědělství utlumeno, byly většinou ponechány osudu. Zánik obhospodařování vede většinou k zarůstání dřevinami; ukazuje se však, že tam, kde chybějí splachy živin (z polí nebo odpadními vodami z průmyslu či

domácností), jsou tyto procesy mimořádně pomalé. To je hlavní příčinou faktu, že se na mokřadech vojenského újezdu dochovaly početné populace velmi citlivých druhů, které se v běžné kulturní krajině jen obtížně daří chránit v rezervacích se speciálním managementem.

Rašeliňště

Rašeliňště vznikají kolem pramenů nebo mělkých jezer ukládáním organické hmoty. Pokud je prostředí kyselé, hmotu tvoří především rašeliníky a vzniká tak rašelina. Pokud je k dispozici dostatek minerálních živin, organickou hmotu tvoří hlavně trávy a ostřice, čímž vzniká slatina. Vegetace na slatině a na rašelině se značně liší, velkou roli hraje i mocnost organického substrátu. Existuje však řada lokalit přechodného charakteru.

Rašelinné louky u Louteckého potoka.

Slatinné prostředí se vyznačuje druhově velmi pestrá vegetací. Najdeme zde například drobnou ostřici Davallovu, bařičku bahenní, suchopýr širolistý, vzácnou orchidej kruštík bahenní, z mechorostů například rašeliník Warnstorffův, který toleruje vápník.

Na rašelinných loukách najdeme především různé ostřice, suchopýr úzkolistý, klikvu bahenní, vzácnou plešku

stopkatou, na zamokřených místech například vachtu trojlistou a zábělník bahenní. Na vrchovištích, kde rašelina jakoby odrostla geologickému podloží, vzniká prostředí velmi chudé živinami. Pro ně je typický suchopýr pochvatý, ostřice chudokvětá, kyhanka sivolistá, masožravá rosnatka okrouhlostá, z hmyzu například vzácný střevlík Ménetriesův.

Mokřadní louky

Jako mokřadní louky jsou označovány vlhkomilné porosty, jejichž podklad tvoří organická hmota. Většinou jsou druhově velmi bohaté. Zde jsou to především tzv. louky pcháčové nebo bezkolencové. První vznikají na místech se stabilní hladinou podzemní vody, druhé na místech s hladinou rozkolísanou. Pcháčové louky se vyznačují například výskytem blatouchu bahenního nebo pcháče bahenního, častým průvodcem je orchidej prstnatec májový. V bezkolencových loukách je nápadná bukvice lékařská, kakost bahenní, vzácný hořec hořepník, optimum v nich nalézá i kosatec sibiřský.

Pokud nejsou mokřadní louky dlouhodobě sečeny, přecházejí často v tzv. tužebníková lada. V nich je nejnápadnější vysoký tužebník jilmový, který jakoby přerostl většinu trav i ostatních bylin. Tužebníková lada bývá možné vhodným

Pcháčová louka na břehu rybníka Olšina.

managementem převést zpět na mokřadní louky.

Mokřadní louky hostí i řadu živočišných druhů. Z ptáků je to například chřástal polní, tetřívka obecná a bekasina otavní, z hmyzích obyvatel je třeba zmínit modrásku bahenního a modrásku očkovaného.

Mokřady u rybníků

Mokřadní porosty kolem rybníků a v hlubších terénních depresích představují druhově spíše jednotvárné porosty

Jeden z menších rybníků u Podvoří.

rákosu, orobinců, chrastice rákosovité, zblochanu vodního nebo vysokých ostřic. Cenné jsou především proto, že v nich nachází optimální prostředí řada živočichů, zejména ptáci (například potápky a kachny, dravec moták pochop, z pěvců slavík modráček a strnad rákosní) a hmyz. Specifickým prostředím jsou i vypuštěné vodní nádrže, na jejichž dně se po přechodnou dobu vyvíjejí porosty nízkých trav a bylin, které vydrží i dlouhodobé přeplavení. Těto vegetaci pro udržení stačí, když v několikaletém intervalu zůstane část břehové linie rybníka obnažena. K typickým druhům patří například úpor trojmužný nebo bahnička vejčitá.

Budoucnost mokřadů v Boleticích

Mokřady jsou prostředím velmi dynamickým, které odráží spontánní přírodní procesy i intenzitu lidských zásahů. Proto je jejich ochrana často komplikovaná, závisí na speciálních typech zásahů. Zásahy jsou na většině lokalit nutné, i když mnohdy stačí dlouhá perioda kosení, odstraňování dřevin nebo citlivého čištění vodních příkypků.

Zásahy do vodního režimu mokřadů vyvolávají odezvu, kterou nelze vždycky s jistotou předpovědět. To se týká změn toku živin, intenzity pramenišť či hloubky podzemní vody. K takovým problematickým zásahům patří i vliv umělého zasnežování lyžařských sportovišť.

Příroda vojenského újezdu byla v posledních desetiletích shodou historických okol-

Pestrost rašeliníště na cílové ploše u Nové Vísky udržují vojenské aktivity – Porost se suchopýrem pochvatým.

ností uchráněna od nešetrných melioračních projektů i od vlivu splachů živin. Právě proto se zde uchovaly cenné biotopy, zvláštní i květena – to je důvodem zápisu do seznamu mezinárodně významných území soustavy Natura 2000.

I když na stole nyní leží spousta problémů, spojených s ochranou zdejších mokřadů, jedno je jisté: nenarušenost vodního režimu je hlavní zárukou jejich existence. Jakýkoli zásah do nich může spustit lavinu nevratných negativních změn.

Natura 2000 v praxi

Povolení, souhlas, kladné stanovisko nebo výjimku ze zákazu podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, pro evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast může udělit příslušný orgán ochrany přírody pouze v případě, že bude vyloučeno závažné nebo nevratné poškození přírodních stanovišť a biotopů druhů, k jejichž ochraně je evropsky

významná lokalita nebo ptačí oblast určena. Nedojde k soustavnému nebo dlouhodobému vyrušování druhů, k jejichž ochraně jsou tato území určena. Jakákoliv koncepce nebo záměr, který může samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, podléhá hodnocení jeho důsledku na toto území a stav jeho ochrany z uvedených hledisek.

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

je jihočeské občanské sdružení, které se zabývá ochranou životního prostředí. Od svého vzniku v roce 1991 se podílí na péči o NPR Brouskův mlýn. Účastní se správních řízení a oponuje projektům, které by mohly poškodit jihočeskou přírodu. Věnuje se ochraně cenných pískoven. Prosazuje trvale udržitelnou energetiku s důrazem na obnovitelné zdroje. Vydává informační materiály a pořádá osvětové výchovné akce. Calla je členem Sítě ekologických poradcnů ČR (STEP) a Krajské sítě environmentálních center v jižních Čechách (KRASEC). Více informací získáte na www.calla.cz nebo na tel. 420 387 310 166, 420 387 311 381.

© Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, České Budějovice 2007

Autoři textu: Vít Grulich, Alena Vydrová, Bohuslav Kloubec, Vladimír Molek • Mapové podklady: © AOPK ČR • Autoři fotografií: Alena Vydrová (7x), Lubomír Hlásek (3x) Josef Hlásek (2x), Jan Ševčík (obálka), Bohuslav Kloubec (1x), Zdeněk Hanč (2x) • Příprava do tisku: Vladimír Molek • Grafická úprava a sazba: Lenka Pužmanová • Tisk: Tiskárna PROTISK, s. r. o., České Budějovice • Náklad: 5000 ks • Projekt byl finančně podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Jádrové zóny s mokřadní vegetací

Číslo	Název
1	Brzotický potok
2	Černý potok
3	Horní Polečnický
4	Chlumanský potok
5	Loutecký potok
6	Loutecký u můstku
7	Markovský potok
8	Mokřad u Bílovic
9	Mokřady pod Lysou
10	Mokřady u Okrouhlíku
11	Mokřady u Osí
12	Mokřina u Maňávk
13	Nova Víska
14	Olšina – nivy
15	Podvoří – louky
16	Rašeliniště Chlumany
17	Rašeliniště Olšina
18	Rašeliniště Puchéřský potok
19	Rybníčky u Polné
20	Strouhy
21	Vlčí jámy
22	Vlčí jámy – Puchéřský

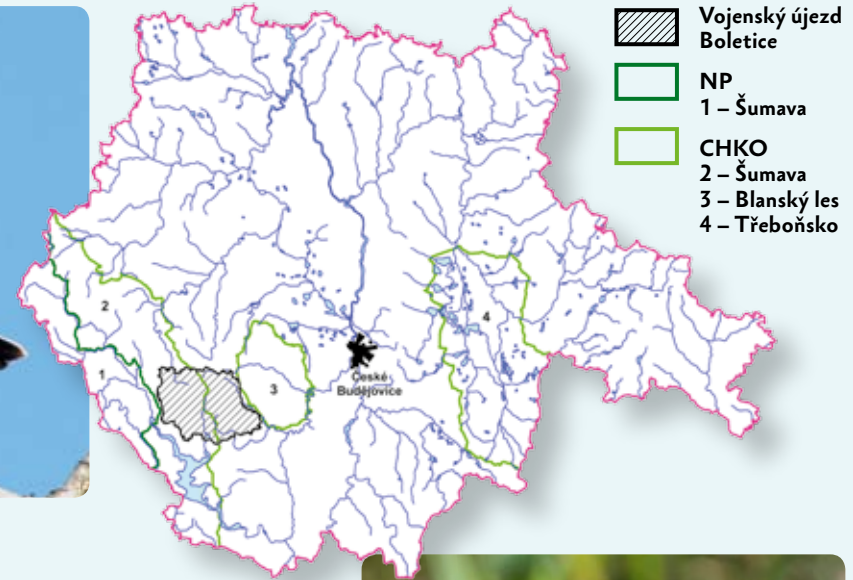
- Jádrové zóny s mokřadní vegetací
- Sídla stávající
- Sídla zaniklá
- ▭ Hranice PO Boletice
- ▭ Hranice EVL Boletice
- ▭ Hranice Vojenského újezdu Boletice
- ▭ Lesy

Chřástal polní se vyskytuje v počtu do 100 párů.

Slavíka modráčka je možno vzácně zahlédnout v rákosových porostech.

- ▭ Vojenský újezd Boletice
- ▭ NP 1 – Šumava
- ▭ CHKO 2 – Šumava 3 – Blanský les 4 – Třeboňsko

Glaciální relikv stěvlík Ménetriešův je typickým druhem rašelinišť.

Indikátorem lokalit s nenarušeným vodním režimem je vzácná ostřice dvoudomá.

Čolek horský a ropucha obecná jsou díky tůním, vzniklých vojenskou činností, dosud hojnými obojživelníky.

Hýl rudý je nehojný druh nižších poloh.

Hořec hořepník je typickým druhem bezkolencových luk.

Modrásek bahenní se vyskytuje v nižších částech Boletic na vlhkých loukách s krvavcem totemem. Létá v červenci a srpnu.

Suchopýr široolistý je vzácnou rostlinou mokřadních luk.

Mokřadní druhy – předměty ochrany v EVL a Ptačí oblasti Boletice

- Živočichové**
 chřástal polní
 modrásek bahenní
 modrásek očkovaný
 stěvlík Ménetriešův
- Rostliny**
 popelivka sibiřská